

ÇAĞDAŞ İRANLI YAZAR BOZORG ALEVÎ'NİN HAYATI, ÜSLUBU, ESERLERİ VE İKİ ÖYKÜSÜ

ALİ GÜZELYÜZ*

ÖZET

Bu çalışmada, çağdaş İran öykü ve roman yazarı Bozorg Alevî'nin hayatı, üslubu ve eserleri hakkında bilgi verilerek Çemedân (Bavul) ve Korbani (Kurbanlık) adlı öykülerinin Türkçeye çevirisi yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Bozorg Alevi, çağdaş İran edebiyatı, İran öyküsü, Gurûh-i Rab'e.

THE LIFE, STYLE, WORKS AND TWO STORIES OF MODERN IRANIAN AUTHOR BOZORG ALAVI

ABSTRACT

This essay, aims to offer information about life, style and books of modern Iranian story and novel author Bozorg Alavi more two stories, named as Chamadaan (Luggage) and Qorbani (Sacrificial), were translated to Turkish.

KEY WORDS

Bozorg Alavi, Modern Iran Literature, Guruh-i Rab'e.

I. Hayatı

Seyyid Müctebâ Bozorg Alevî, ticaretle uğraşan meşrutiyet taraftarı bir ailenin çocuğu olarak 2 Şubat 1904 tarihinde Tahran'da dünyaya gelmiştir. Babası, Hâc Seyyid Ebulhasan'dır. Dedesi ise Milli Şûrâ Meclisi'nin birinci dönem milletvekillerinden Hâc Seyyid Muhammed Sarraf'tır. Annesi de İran'ın ünlü din âlimlerinden Ayetullah Tabatabaî'nin torunudur.

Bozorg Alevî, babası ve kendisinden büyük iki erkek kardeşi ile birlikte birinci dünya savaşı sırasında Almanya'ya göç ederek orada eğitim görmüştür. 1927 yılında babasının ticari bir iflas nedeniyle intihar etmesinden bir yıl sonra Münih Üniversitesi'nden mezun olmuş ve İran'a geri dönmüştür.

1929'da Sâdık Hidâyet'le tanışmış; onunla ve Şirazpûr'la birlikte yabancılara karşı ulusal bir görüş sergiledikleri "Enîrân"¹ adlı öykü mecmuasını yayınlamıştır.²

"Gürûh-i Seb'a" (Yedili Grup) ya da "Üdebâ-yı Seb'a"³ (Yedi Edebiyatçı) adıyla bilinen gruba karşı Sâdık Hidâyet, Müctebâ Minovî ve

* Prof. Dr. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Enîrân'ın "İran dışı" veya "Zerdüşt dininde bir melek adı" anlamları vardır.

² Zekeriya Mehrûz, Berresî-yi Dâstân-i İmrûz (ez didgâh-ı sebk o sāhtâr), Tahran 1380 h.ş., s. 58.

Mes'ûd Ferzâd ile birlikte “Gürûh-i Rab'e” (Dörtlü Grup) adında bir dostluk halkası oluşturup edebiyatta yeniliği savunmaya başlamışlardır. Bu grubun üyeleri, Tahran'ın belirli kahvehane ve lokantalarında bir araya gelerek edebiyat sohbetleri düzenlerlerdi.⁴

Bozorg Alevî 1936'da Rızâ Han polisi tarafından “Elli üç kişi” olarak bilinen gruba birlikte yakalanarak cezaevine girmiştir. Bu dönemde yaşadığı olayları Pencâh o Se Nefer (Elli üç kişi) ve Varak-pârehâ-yi Zindân (Cezaevi Anıları) adlı kitaplarda yansıtmaktadır.

1942'de cezaevinden çıkmış, 1944'te ise Sadık Hidâyet, Sa'id Nefisî, Fâtıma Seyyâh, Kerîm Keşâverz ve diğer edebiyatçılarla birlikte Peyâm-ı Nov (Yeni Mesaj) adında bir edebiyat dergisini yayınlamaya başlamıştır.

1957'de tedavi amacıyla Avrupa'ya gitmiş ve aynı yıl evlenmiştir. 1958'de dönemin İran başbakanı Muhammed Musaddık'a karşı düzenlenen suikasttan sonra ise Almanya'ya yerleşerek Berlin'de Humboldt Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır.⁵

Bozorg-i Alevî, 16 Şubat 1997'de Berlin'de kalp krizi sonucu yaşamını yitirmiştir.

II. Üslubu

Bozorg Alevî'nin eserleri romantiktir. Ama 1942'den önce yazdığı yazılar gerçekçidir. Nitekim bu konuda kendisi şöyle demektedir: “Benim yazdıklarım, İran'ın gerçeğinde var olan şeylerdir: Rıza Şah hükümetini destekleyen bir emniyet müdürü, Rıza Şah'tan nefret eden bir ressam, yönetime karşı direnen gençler... Bunları kitaplarda yansıtmak istiyorum. Gerçekçilik taraftarı olduğumu belirtmek istiyorum.”⁶

Pervîz Nâtil Hânlerî, Hefâtâd Sohen adlı eserinde Bozorg Alevî'nin yazı tarzı konusunda şöyle demektedir: “(Sâdik) Hidâyet bana, Alevî'nin yazı üslubunun yaşam tarzından çok farklı olduğunu söylemişti.” “Alevî'nin eserlerinin büyük bir kısmının romantizm yönü vardır. Belki de onun en güzel yazıları, doğal duyguların ve normal yaşamın tasvir edildiği yazılardır.” “Alevî'nin öykülerinin çoğu, düz yazı şeklinde yazılmış şiirlerdir. Bu öykülerin büyük bir kısmı âşıkane bir ruha ve güzel bir beyana sahiptir.”⁷

³ O dönemde eski üslubu savunan ve gerçekte yedi kişiden fazla olan bu grup; Muhammed Takî Bahâr, Abbâs İkbâl Aştîyânî, Reşîd Yâsemî, Sa'id Nefisî, Bediüzzemân Firuzanfer ve Muhammed Kazvînî gibi edebiyatçılardan oluşmaktaydı. Müctebâ Minovî'nin ifadesine göre “Farsça olarak yayımlanan her kitap, dergi veya makale mutlaka onların kontrolünden geçirdi” (Minovî, Yâdbûd-i Hidâyet, s. 253). “Gürûh-i Rab'e”, bu grupla alay etmek amacıyla kurulmuştur.

⁴ Mes'ûd ferzâd, Sepîd o Siyâh (Siyah ve Beyaz) adlı derginin İsfend 1346 h.ş. sayısında bu grubun nasıl oluştuğu konusunda ayrıntılı bilgi vermektedir.

⁵ Zekerîya Mehrûz, a.g.e., aynı yer.

⁶ Âdîne, Tahran 1370 h.ş., sayı: 67, s. 24.

⁷ Dr. Pervîz Hânlerî, Hefâtâd Sohen, Tahran 1369 h.ş., c. 3, s. 394-395.

Alevî, öykülerini yazarken planlı çalışmaktadır. Yazarken, sehl-i mümteni (kolay ve sade) üslubunu kullanıyor. Bazen romanın içinde, ana konuya bağlı olarak küçük hikâyeler serpiştiriyor. Çeşmhâyeş (Gözleri) adlı romanında “Hüdâdâd ve Karısı” hikâyesinde bu durum açıkça görülmektedir.⁸

Alevî, yazarlığının farklı dönemlerinde kahramanlarına farklı karakterler vermektedir. Örneğin Çemedân (Bavul) adlı öykü kitabındaki kahramanlar hayal ürünü olup romantiktirler. Bazı eserlerindeki kahramanlar ise ümitsiz, isyankâr veya aydın karakterindedir. Öykülerindeki erkeklerin çoğu aydın burjuvalardan oluşmaktadır.

İlk öykü kitabı olan Çemedân (Bavul)’da, Sâdik Hidâyet’in eserlerinin etkisi açıkça görülmektedir. Alevî de insanların ruhsal ve içsel hallerine yönelmiştir. O da Hidâyet gibi, Freud psikanalizi hakkında bildiklerini kısa öykülerinde kullanarak, aşktaki başarısızlıkları yüzünden ölen veya cinnet geçiren kahramanlar yaratmıştır.⁹

Alevî’nin öykülerinin kurgusunun dayandığı üslubun temeli, bir sırda ortak iki kişinin konuşmaları üzerine kuruludur. Bu sır, o iki kişinin hayatlarında ve hatıralarında kökleri olan bir sırdır. Her biri, sırrı açığa çıkarmak için bir çeşit arayış içindedir. Sırrın açığa çıkması, maceranın asıl çizgisini oluşturur. Alevî, gurbete düşenlerin hayatlarını betimlerken, polisiye öykü öğelerini kullanır: Sırrın keşfi; öykünün gerilimini, sürekliliğini ve okuyucuyu kendine çekme etkenini oluşturur.¹⁰

Alevî’nin kadın kahramanları, hem dış hem de iç güzelliğe sahiptir. Onlar fedakâr ve şefkatli olup gelenek ve göreneklere bağlıdırlar. “Kurbanlık” öyküsünde Fûrûğ, kendisini kocasına kurban ediyor. “Bin Damadın Gelini” öyküsünde Sûsen, eşinin gerçek aşka sahip olmasını arzuluyor. “Kurşun Asker” öyküsünde Kevkeb, esrar bağımlısı bir adam tarafından öldürülüyor. “Şeytan” öyküsünde ise Ernevâz, vatana ihanet ettiği gerekçesiyle kocasını öldürüyor.

III. Eserleri

Bozorg Alevî’nin belli başlı eserleri şunlardır:

A) Anı, roman ve öyküleri

1. Dîv (Şeytan)
2. Çemedân (Bavul)
3. Varak-pârehâ-yi Zindân (Cezaevi Anıları)
4. Pencâh o Se Nefer (Elli Üç Kişi)
5. Ozbekhâ (Özbekler)
6. Nâmehâ (Mektuplar)

⁸ Zekeriya Mehrûz, a.g.e. , 59-60.

⁹ Hasan-i Mîr Âbidînî, İran Öykü ve Romanının Yüz Yılı I, çeviren: Derya Örs, Ankara 2002, s. 89.

¹⁰ Hasan-i Mîr Âbidînî, a.g.e., II, çeviren: Hicabi Kırılancı, Ankara 2002, s. 22.

7. Mîrzâ (Mirza)
8. Çeşmhâyeş (Gözleri)
9. Sâlârîhâ (Sâlâr Ailesi)
10. Kâşâne (Ev)
11. Mûryâne (Güveler)
12. Rivâyet (Rivayet)

B) Çevirileri

1. Bâğ-ı Âlbâlu (Vişne Bahçesi, Anton Çehov)
2. Hamâse-yi Millî-yi İrân (Millî İrân Destanı, Theodor Nöldeke)

C) Makaleleri

Peyâm-i Nov (Yeni Mesaj), Kâve, Âdîne (Cuma) vb. gibi dergilerde Leo Tolstoy, Nikolay Çernişevski, Anton Çehov, Oscar Wilde, Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, Nâsır-ı Hosrev, Emîr Alişir-i Nevâî, Ebulkâsım-ı Firdevsî, Ömer Hayyâm, Meliküşşuerâ Bahâr, Sâdık-ı Hidâyet, Ali Muhammed-i Efgânî, Celâl Âl-i Ahmed gibi şair ve yazarlar hakkında makaleler yazmıştır.

Bozorg Alevî'den İki Öykü

BAVUL

Temmuz ayının bir Pazar sabahı Berlin'in havası karanlık ve boğucuydu. İnsan, aşırı sıcaklıktan yatağında kıvranır durur, vücudundan terler akar, ama bir türlü yerinden kalkamazdı. Birbirine karışan fabrika dumanları ile ormanın sisi ve bunların pencere aralığından odaya sızan zerrecikleri, insanın can ve bedenine çöken baskıyı sanki bir kat daha artırmak istiyordu. O zamanlar Berlin'de eğitim görüyordum. Yarım saattir ev sahibim çayımı masaya koymuş, ben ise kalkma düşüncesinde değildim. Bir iki defa da kapı arkasından "Beyim, babanızın evinden sizi telefona istiyorlar" diye seslenmiş, bense yanıt vermemiştim.

Saat dokuzda biri aceleyle odamın kapısını çaldı ve içeri girdi. Ben önce yine ev sahibimin bir işi vardır diye önemsemedim, ancak babamın sesini duyar duymaz yerimden fırlayıp selam verdim. Köşedeki rahat bir sandalyenin üzerine oturdu, altın sigara kutusunu çıkardı, bir sigara yaktı ve:

— Niçin odan bu kadar dağınık? Neden bu kitapları toplamıyorsun? Bak! Sabun, kalem, tarak, kravat, sigara ağızlığı, baş bağı, daha neler, resim hepsi üst üste yığılmış, dedi.

Babamın yeni tıraş edilmiş yüzünden yayılan esans kokusu bana çarpıcı geliyordu. Haklıydı. Onun dikkat ve titizliği, ağırbaşlılık ve soyluluğu, babalarından ve dedelerinden kendisine miras kalan ağırbaşlılığı, benim şaşkın ve perişan hayatımla, benim pasaklılığımla hiçbir şekilde uyuşmuyordu. Onun evinde sabuna ait bir raf, sigaraya ait başka bir raf, kitaplar için de ayrı bir oda vardı.

Bugün babam her zamankinden çok alçalmıştı. Çünkü ağırbaşlı babam, kendini küçültüp evime gelmişti. Yoksa her gün saat birde öğle yemeği yemek, her gece saat on birde eve gelip uyumak ve her sabah saat yedide kahvaltı sofrasında hazır bulunmak istemediğimden bir sürü kavgadan sonra onun evinden çıkan ben değil miydim?

O sigarasını içerken, ben elimi yüzümü yıkayıp yanına oturdum. Bana sordu:

— Yazın yolculuğa çıkmak istemiyor musun?

Babamın ne demek istediğini anlamadım. “Yolculuğa çık” mı diyordu, yoksa “benimle birlikte yolculuk yap” mı demek istiyordu? Sorusuna açık bir yanıt vermemek için:

— Param yok, bu ay bana biraz destek olun, dedim.

— İyi ki buraya gelmişim.

— Sizi görmeseydim, borç alacaktım.

Borç almaktan hoşlanmadığını bildiğim için, parasıyla başıma kakmasın diye özellikle yüzüne vurdum.

Babam bir anlık sessizlikten sonra —bu sessizlik, onun bu çirkin alışkanlığı benim için bir çeşit işkenceydi; elinden gelse beni ateşe vermek isteyen bu kırmızı ve iri gözlerinin durumu, barbarlık dönemi babasının güç ve zulüm izlerini taşıyan gözlerinin bu durumu, benim için acı ve öldürücüydü— çek karnesini cebinden çıkarıp bana yüz marklık bir çek verdi ve:

— Ben yolculuğa çıkıyorum. Sito taraflarına, Çekoslovakya sınırındaki yaylalardan birine (adını unutmuşum) gidiyorum. Tren saat on birde kalkıyor. İstersen evime git, ev sahibinin oğlu bavulumu istasyona götürene kadar orada otur. İstersen kendin saat on birde bavulla birlikte orada ol, beraber yolculuğa çıkalım, dedi.

Yüzüne bakmadan “Tamam” dedim.

— Nasıl tamam? Kendin mi geliyorsun, yoksa bavulumu mu gönderiyorsun?

— Kendiniz bavulunuzu alamıyor musunuz?

Gözünde şimşek çaktı, ama belli etmedi, her zamanki alışkanlığıyla soğukkanlı bir şekilde:

— Benim daha önce başka yerde işim var. Şimdi saat dokuz. Saat dokuz buçukta bir yerde işim var, dedi.

— Tamam, çay içip bankaya gideceğim, oradan evinize gider, ev sahibinin oğlu bavulunuzu istasyona götürüp dönene kadar orada beklerim.

— Bankaya gidersen geç olur.

— Ne yazık ki hiç param yok.

Gülmeye başladı. Ben de güldüm. Bana on mark daha verdi. Teşekkür ettim. Babam gitti, biraz etkilendim. Geçmişten güzel bir anıydı babam, ama görüntüsü değil! Esansı, kravatı günümüze aitti. Ya düşünceleri! Mutlaka saat birde öğle yemeği yemeliydi... Yoksa... Yaşam düzeni bozulurdu... Ağırbaşlılığına darbe vurulurdu, aile kaybolurdu; ailenin kutsal kurallarına

uyumak gerekiyordu. İnsanın çocuklarının yanında olmaları, sohbet etmeleri, ailenin büyüğü olan babanın odanın yüksek bir köşesinde oturup emir vermesi, gidip gelmeleri ne güzel olurdu. Baba, ailenin reisidir. Tam eski kafa!

Giyinip çıktım. Berlin caddelerinin kara rengi, kentın Ağustos ayındaki bu durumu, üstelik bu boğucu yaz beni öldürüyordu. Babamla o yaylaya gitsem mi? Bu çeki düzen, bu esans boşuna değildi! Çekoslovakya sınırına gidiyor. Nasıl? Ben de onunla gitsem, ama hayır, birkaç gün önce o Rus kadın... Adı neydi? Katoşka... Katoşka... Osalovna... Vedalaşırken, beyaz ve ince elini, o kemikli ve çekik parmaklarını elime koyduğunda “Yine birbirimizi görelim, ben Sito’ya gidiyorum, siz de oraya gelin” diyordu. Önceki gece o beyaz ve zayıf yüz kucagımdayken, güzel yanaklarını yanaklarıma yapıştırmışken bir şeyler mi mırıldanıyordu? Bana yağ çekiyordu! Hayır, yağ değildi. O anda yalan söylenemezdi. Ne yapıyordu? Parmaklarıyla saçımı tarıyordu. “Sen herkesten farklısın” diyordu.

Bir ara cadde ortasında katıla katıla gülmeye başladım. Baktım, bir saati aşkın caddelerde boş boş yürüdüğümü gördüm. Babamın evini de geçmişim. Bir taksi geçiyordu, bindim.

Taksinin hafif sarsıntısı beni, beşiğe konmuş bir çocuk gibi uykuya daldırdı, ama çeşitli olaylarla dolu bir uykuya. Katoşka... Osalovna... Nereye gidiyor, Sito’ya mı? Sito’ya mı? Bu adı bugün de duydum. Burası babamın gitmek istediği yer. Nasıl olur, babamla gitsem, yani hayır, babamla Sito’ya Katoşka Osalovna’yı görmek için gitsem... Aslında bu isimde bir ahenk var; Katoşka... Osalovna. Ama insanın vaktini bu Ruslarla geçirmesine değer mi? Bu göçmen Ruslarla! Bana nelerden söz ediyordu? Dükten, prensten, saraydan, Raspotin’den, Çar’dan, Tolstoy’dan, Sibirya’dan. Ona aykırı olduğumu biliyordu. Göğsünde parlayan mücevherleri değil, sadece dudaklarını sevdiğimi biliyordu. Sözlerinin tersini söyleyecek olsam, konuşmamı engellemek için dudağını dudaklarıma bastırıyordu. Onun bütün bu sözlerini teptiğimi çok iyi biliyordu. Sözlerini yanlış kabul ettiğimi ve gerçeği sözlerinin perdesinin arkasında bulduğumu biliyordu, bununla birlikte beni seviyordu. Hâlâ da seviyor. Kesin!?

Şoför:

— Beyefendi, nereye gideyim? diye sordu.

— Saat kaç?

— On buçuk.

— Oland Ştrase 28’e git.

Sito’ya gitmeye karar verdim. Ama artık babama yetişemezdim. Önce evine gittim. Bavulu taksiye koydum, bankadan para çektim ve öğleden sonra saat bir otobüsüyle, babamın gittiği yere, onun bavuluyla birlikte yola çıktım.

*

Otobüs, Gorlits’te yaklaşık bir saat mola verdiği için, ancak akşama doğru Sito’ya vardım ve oradan demiryoluyla o yaylaya gittim. Bavulu istasyonda bıraktım, yaylanın otellerinde (orada ikiden fazla otel yoktu)

Katoşka'yı aradım. "Yeşil Ev" otelinde kalıyordu. Orada kendime bir oda kiralayıp yerleştim. Katoşka, annesi ve başka bir kadınla birlikte "Yeşil Ev" otelinde iki oda tutmuşlardı.

Bir süre sonra kartvizitim üzerine şöyle yazdım: Sevgilim Katoşka, şimdi geldim, seni görmek istiyorum. Saat ve yerini sen belirle. F.

Zile bastım. Oda görevlisi geldi. 19 yaşlarında sarı saçlı ve çakır gözlü bir kızdı. Kartviziti eline verdiğimde gülümsedi ve:

— Beyefendi, siz Bay F. değil misiniz? Bu hanımefendi dört gündür burada, her gün sizi soruyor, dedi.

— Size ne?

— Ben hanımefendiyi seviyorum. Geçen yıl da buradaydılar. Bana bir kitap hediye ettiler, başka şeyler de var.

— Başka ne gibi şeyler var? diye sordum.

— Bende, hanımefendinin bazı sırları var.

— Adınız nedir?

— Feridel.

— Peki Feridel, şimdi bana söylemeyecek misiniz ne sırları var?

— O kadar ısrar etmeyin.

— Pekâlâ. İstemiyorsanız, söylemeyin.

Kızcağız biraz düşündü ve şöyle dedi:

— Hayır, size söyleyeceğim. Çünkü Katoşka Hanım'ın sadece sizi sevdiğini biliyorum. Katoşka Hanım, buraya geldiği günden beri her gün sizi soruyor. Bugün hanımefendinin yanına bir bey geldi. Birkaç gün önce hanımefendi oda kiralamak için anneleriyle teşrif ettiklerinde de bu bey yanlarındaydı. Ama hanımefendi onu sevmiyor, sanırım mecbur kalıyor. Akşamüzeri "Bay F. Ne zaman gelecek?" diyordu.

Cebimden iki marklık bir banknot çıkarıp yavaşça Feridel'in eline koydum, sonra sordum:

— Peki Feridel, bu nasıl bir adam?

— Valla orasını bilmiyorum, doğru dürüst yakından görmedim.

— Pekâlâ, Feridel, şimdi gidin ve bu zarfı kimseye çaktırmadan hanımefendiye verin.

Sanki üstüme soğuk su döküldü... Bu otelden ayrılıp babamın kaldığı otele yerleşmeyi düşündüm. Sonuçta bütün kadınlar aynı, ağlamaları yalan, gülmeleri yalan! Eğer Katoşka yalancı ise, bütün kadınlar yalancıdır. Bu ışıldayan gözler nasıl yalan söyler! Beni bu gözler, bu yanaklar tuzağa sürükledi, sonuçta o adam da güzelliğe âşık oldu. Ayrıca benim ondan ne üstünlüğüm var... Niçin ben ondan üstün olayım. Beni gerçekten sevmiş olabilir. Ama eminim onun parası benimkinden fazladır. Ailenin ilk kutsal temel taşı buradan atılır.

Zarfı vermeseydim iyi olurdu. İnsanın kendini böyle küçük düşürmesi yazık değil mi? Kartviziti boşu boşuna gönderdim. Ama mademki bu kızcağız durumu biliyor, yapacak başka bir şey yoktu. Feridel geri döndü. Katoşka

Osalovna adlı bir kartvizitin üzerine Katoşka şöyle yazmıştı: “Annem seninle tanışmak istiyor ve akşam yemeği için sundurmamıza gelmeni rica ediyor.”

...Şimdi üstümü değiştirmeliyim, geleneklere uymalıyım, valide hanımın elini öpmeliyim... Ben sadece Katoşka'nın yanaklarını öpmeye gelmişim. Gözlerini görmek istiyordum. Ne yapsam? Bu akşam kusura bakmayın, babamın yanına gitmeliyim, ona daha önce söz vermişim, Katoşka Osalovna. Bu ismi yüksek sesle söyledim, ağızımdan kaçtı...

Kapı açıldı ve Katoşka odama girdi. Yanıma gelerek:

— Sonunda geldin ha? Hiç umudum yoktu, dedi.

Sesinin güzel ahengini duyunca, onun hakkında şimdiye kadar düşündüğüm her şeyi unuttum. Elini öptüm, onu koltuğa oturttum ve:

— Gördüğün gibi geldim, dedim.

Ben koltuğun kenarına oturup elimi boynuna doladım. Bana baktı ve:

— Hiç umudum yoktu, dedi.

— Niçin?

— Niçin mi? Seni tanı mıyım? Sen hep düş görüyorsun, hiç uyan mıyorsun. Şimdi sana söylediklerimi belki de hiç duymuyorsun...

Haklıydı. Beyaz gömleğinin üzerindeki kırmızı çiçekleri seyrediyordum. Gömleğinin altından gözükten beyaz göğsünden zevk duyuyordum. Üzerine siyah bir şal attığı güzel boynundan keyif alıyordum. Hemen hemen gözlerinin tamamını kaplayan siyah kirpiklerine bakıyordum. Sözlerini duymuyordum, çünkü çok sıradan idi. Gözlerimi gözlerine dikmişim. Sonra şöyle dedi:

— Annemin davetini reddetmemeni rica etmek için kendim geldim.

— Gelmeyeceğimi nereden biliyordun?

Katoşka, göz kapaklarını biraz kapatarak:

— Bu tür merasimleri sevmediğini biliyorum, dedi.

Yanıt vermek yerine dudaklarını dudaklarının üzerine koydum, bir süre emdim. Beni iyi tanımıştı. (Beni nasıl bu kadar iyi tanıyorsun?) Benim bu sorum, onu hafife almak demektir. Bu kız çok duygusaldı, ama yalan duyguları yoktu (Böyle bir şey olabilir mi?) veya az vardı.

— Sen birbirimizi bir aydır tanıdığımızı sanıyorsun. Oysa ben kendimi tanıdığım dan beri seni de tanıyorum. İlk kez seni nerede gördüm? Rüyamda! Evet, rüyada. Belki o zamanlar on beş yaşındaydım. Ben her zaman gözlerin gibi çakır gözlere âşıktım. Her zaman senin saçın gibi sarı saçları seviyordum. Tanıştığımız ilk gece sana ne dediğimi hatırlıyor musun? Ben bir kuruntuya âşıktım ve şimdi o kuruntunun sende, senin dağınık düşüncelerinde, senin hayatında, senin huzursuz ruhunda ortaya çıktığını görüyorum. Sen benim hayatımı biliyorsun. Siz özel insanlarsınız. Beni her zaman sevmeyeceğini iyi biliyorum. Bir dalgadır gelir, geçer. Dalga geçer ama su yerinde kalır. Sen beni unutursun. Öyle değil mi? Ama ben unutmam. Ben istediğimi elde etmişim. Hayatım boşuna geçmemiştir. Şimdiye kadar bu kuruntunun aşkıyla yaşıyordum. Bundan sonra da bu günlerin anısına yaşayacağım. Sen kocam

olamazsın, benimle nasıl bir ömür geçirebilirsin? Ama seninle olduğum an...
O an...

Ağlamaya başladı: “Sonuçta benim yaşamam gerek, evlenmem gerek.”
Şimdi durumu anladım. Yeni tanıştığı o adam, belki onunla evlenecek. Belki de Katoşka’nın elinden gelseydi ve diğer faktörler onu zorlamasaydı, benim karım olmadan benimle yaşardı. Şimdi ne anne ne de baba, onu hiç kimse zorlamıyordu. Ama korkunç uğursuz bir dev, para, toplum, çevre onu sadece hayatta kalabilmek için kendini satmaya, ömür boyu olarak satmaya zorluyordu. Kadınlar; kimisi bir miktar para karşılığında günlük veya saatlik olarak, kimisi de hayatını garantiye alma karşılığında ömür boyu olarak kendilerini satıyorlar.

— Ağlama Katoşka, şimdi dünyadan niçin usandığımı anlıyor musun?

Ne dediğimi anlamadı. Beni öptü, sadece genç Rus kızlarının insana verebildiği bir öpücükle.

— Seni ne zaman göreceğim, diye sordu.

— Akşam yemeğinden sonra biraz dolaşabilir miyiz? dedim.

— Pekâlâ, akşam yemeğinden sonra.

*

Katoşka’nın annesi ve o diğer bayanla birlikte akşam yemeği yemek keyifsizdi. Yemekten sonra ben ve Katoşka dolaşmaya çıktık. Yarım saatten fazla yürüdük. Hava kararmıştı. Selvi ağaçlı ormanların içinden yavaş yavaş geçiyorduk. Güzel bir bulut, gökyüzünü mor bir renge bürümüşü. Yollar boş ve sessizdi. Uzaktan köylülerin köpeklerinin havlama sesleri duyuluyordu. Katoşka Rusça bir şiir mırıldanıyordu; ben dinliyordum. Yarım saat geçti. Ormanın ortalarında bir tepenin üzerinde ağaçtan bir çerçeve yapmışlardı. Katoşka yorulmuştu.

— Burada biraz oturmak ister misin? diye sordum.

— İyi olur.

— Çerçevenin üstüne çıkalım.

— Düşmekten korkuyorum.

— Korkma, seni tutarım. Burası boşuk, yukarıda hava daha güzel.

Çerçevenin beş basamağı vardı. Ayağını ilk basamağa koyar koymaz çerçeveden bir ses çıktı. Katoşka kendisini kucağıma attı. Tekrar öpüşmemiz için bu bir bahaneydi. Sonra benim yardımımıyla yukarı çıktı. Etrafımızı siyah ağaçlar çevirmişti, ağaçların tepeleri deniz dalgası gibi sallanıyordu. Katoşka yine mırıldandı. Rusça söylüyordu, hafif ama canlı. Elini elime aldım.

— Katoşka!

Yanıt vermek yerine başını omzuma dayadı. Bu sessizliğin hemen bozulmaması ne iyi olurdu. Bir süre sonra bana sordu:

— Nasıl oldu da buraya geldin?

— Birincisi sana söz vermiştim.

Sözümü kesti:

— İkincisi...

— İkincisi babam buraya geldi, ben de geldim.

— Peki, niçin şimdiye kadar söylemedin?

— Söylemeye değmezdi. Sen annene, babana o kadar bağlısın. Biliyorsun, ben senin tersini düşünüyorum. Her şeyde.

— Beni onunla tanıştıır, utanıyor musun?

— Niçin utanayım, ben istemiyorum, sen istiyorsan, yarın...

Yüzünü göğsüme soktu; “Yarın olmaz” dedi.

— Niçin yarın olmaz?

İki kolunu da boynuma doladı. Beni öptü, ağladı. Kollarını boynumdan çözdüm, iki elimle yanaklarını okşadım. Karanlıkta gözlerine baktım ve:

— Ağlama, Katoşka. Biliyorum, bugün söylediklerini anladım. Senin dünyanın böyle. Ben de seni seviyorum, seni satın alamayacak kadar çok seviyorum. En iyisi o kuruntu bizde kalsın. O kuruntu kötü değil. İnsana teselli verir, cesaret ve umut verir. Yarın yeni tanıştığın adamla dolaşmak istiyorsun, pekâlâ biz yarın akşam birbirimizi görürüz, dedim.

— Yarın onunla yalnız olacağımı sanma. Annem de yanımda olacak. Yarın akşam da “Beyaz At” otelinde onun konuğuyuz. Gel, yarın akşam seni onunla tanıştırayım. Beni seviyorsan, onun hakkındaki izlenimini bana söyle.

— Pekâlâ Katoşka. Yarın babamın yanına gideceğim, yarın akşam da “Beyaz At” otelinde olacağım.

Daha fazla konuşmadık. Söylemek istediklerimizi okşama ve öpücükle söyledik. Ay yavaş yavaş belirmeye başladı. Geç olmuştu. Çerçevenin üstünden indik. Ay ışığıyla mest olan kuşlar ötüşüyordu. Biz de ötüşlerini dinliyor, zevk alıyorduk.

Odama gittiğimde saat on birdi. Feridel’i çağırdım. Bana içki getirdi. Bir süre sonra komşu odadan gramofon sesi yükseldi. Bir süre içki ve sigara içtim.

*

Ertesi gün saat dokuzda odamdan çıktım. Önce koridorda biraz yürüdüm. Feridel, başına beyaz eşarp bağlamış, odalarda çalışıyordu.

Bana Katoşka’nın annesi ve o bayanla birlikte dolaşmağa çıktığını söyledi. O zaman demiryolu istasyonuna gittim. Oradan, babamın bavuluyla bir faytona binip babamın kaldığı “Beyaz At” oteline gittim. Bizim otelden oraya kadar yaklaşık yarım saatlik yol vardı. Saat on buçukta oraya vardım, ama babam yoktu. Sabah erkenden çıktığını söylediler. Bavulu otelcinin yanında emanete bırakıp gittim. O köy senin, bu köy benim... Akşamüzeri “Yeşil Ev” oteline vardığımda Katoşka yoktu. Feridel geldi, bu akşam her zamankinin aksine güzel giyinmişti:

— Beyefendi! Hanımefendiler gelip gittiler.

— Feridel, bu gece çok güzelleşmişsiniz.

— Evet, bu gece izinliyim, nişanlımla dansa gidiyorum.

Akşam yemeğimi yiyip babamın oteline yürüyerek gittim. Saat dokuzda oraya vardım. Babamın odasına gittiğimde, alt kattaki salonda olduğunu söylediler. Merdivenlerden aşağı indim. Kapıyı açınca, Katoşka’nın babamın yanında oturduğunu gördüm. Garson, içki şişelerini alıp yenilerini koyuyordu.

Babam damat tıraşı olmuştu. Katoşka, mavi renkli bir elbise giyinmişti. Her zamankinden daha güzel göründü gözüme. Hemen dışarı çıktım. Kartvizitimin üzerine Katoşka'ya bir şeyler yazıp, ona iletmesi için garsona verdim.

“Sevgili Katoşka, seni babamla tanıştırmamı istemiştin; senin masanda sol tarafında oturan kişidir. Evleneceğin adam hakkındaki izlenimlerimi söylememi rica etmiştin. Çok iyi bir kocadır o, seni mutlu eder. F.”

Otelciye:

— Bavul, o hanımefendinin yanında oturan adamındır, dedim.

Mayıs, 1932

KURBANLIK

Ağaçlar yeni filizlenmiş, dün gece yağmur çiselemişti. Bugün ise hava açık ve güleçti. Hüsrev, karyolanın üzerinde uyumuştur. Hasta yatağından üç ay sonra odasının kapısını ilk defa açmıştı. Yüzü parlak, gözleri ise mahmur ve fersiz görünüyordu. Pencerenin önünde, bahçede üç tavuk yeri gagalıyor, ayaklarıyla toprağı eşiyordu. Bir tavukla bir horoz havuzun kenarında su içiyor, her bir damla suyu içtikten sonra başlarını çevirip birbirlerine bakıyorlardı.

Hüsrev'in karyolasının kenarına oturmuşum. Uzun süredir kimseyi kabul etmiyordu. Oysa ben her hafta bir iki defa durumunu sormak için evine geliyor, annesiyle konuşuyordum. Bugün bilmiyorum nasıl oldu da beni yanına kabul etti.

— Güzel, durumun daha iyi, artık iki üç güne kadar kalkarsın, dedim.

Bana yanıt vermeyince, konuşmamı sürdürdüm:

— Şimdiye kadar birkaç defa seni sormaya geldim, her zaman annenden durumunu öğreniyordum.

— Evet, biliyorum, dedi.

Sonra bahçeye doğru baktı. Sanki konuşmam onu yoruyordu.

Havuzun kenarına kara bir kedi geldi, pençesiyle suyu çırptı, böylece balıkları oraya çekmek ve kapmak istiyordu.

Hüsrev tekrar bana döndü ve:

— Niçin bana yeni kitap getirmiyordun? Doktor kitap okumamı yasakladı, bu adam delirmiş, dedi.

— Sen de acele etmemelisin. Bekle, birkaç güne kadar iyileşeceksin.

Hüsrev öksürmeye başladı. Leğeni ağzına götürdüktan sonra:

— İnanıyor musun? dedi.

— Evet, eminim, çünkü ben bu doktora güveniyorum. Ayrıca halinden belli. Bugün benzin parlak, yüzün güleçtir.

Hüsrev kaşlarını çattı. Düşünmek sanki güç bir işmiş gibi geliyordu ona.

— Ne zamandan beri veremin tedavisi bulunmuş?

— Senin veremle ilgin yok. Sadece soğuk almışsın, kendine dikkat etmediğin için de kronik bir göğüs hastalığına yakalanmışsın.

— Niçin boşuna konuşuyoruz? Bu sözlere dayanamıyorum.

Tekrar yüzünü benden çevirdi.

Yanaklarının kabarmış kemiklerinden, ölümün yeni bir kurban bulduğu anlaşılıyordu. Ama bu düşünceye asla beynimde yer vermedim. Hüsrev nasıl ölsün? Ben nasıl inanayım? Ne kadar da umutluydu. Bir ara ölüm, korkunç bir şekilde gözümde canlandı. Sonuçta verem sadece bir sebepti. Hüsrev'in yolda giderken bir tuğla parçasının onu öldürmesi de mümkündür. Bu düşünce çarpıcıydı. Bedenim sarsıldı. Hüsrev bu genç yaşta, bütün bu düşünceleriyle, bütün bu umutla, Hüsrev bu güzel duygularla ölmeliydi. Bu gencin bütün vücudu yok oluyor, ondan hiçbir eser kalmıyor! Daha nasıl camı kalsın?! Evet, bu can, asi adamların aptal kalmaları için güzel bir kafestir. Doğrusu yatağa düştüğünden beri Hüsrev'in durumu çok değişti. Eskiden arkadaşlar arasında ne kadar da güleçti, hepsini alaya alır, onlarla sataşır. Herkes onu yüzeysel bir insan olarak tasvir ediyordu. Oysa geceleri ikimiz yan yana oturup içki kadehlerimizi konuşmadan yavaş yavaş yudumlarırken, şaşkın şaşkın birbirimize bakardık; o, bir kâğıdı ya da sigara kutusunu paramparça ederdi. Ya da içki içmiş bir halde gramofon plaklarını dinlerken, evet böyle durumlarda gerçek Hüsrev'i tanımak mümkündür. Ben onun ne olduğunu biliyordum. O zaman bu yüzeysel ve düşüncesiz adamın gerçekte ne kadar heyecanlı ve istekli olduğu anlaşılıyordu. O, ciddi şeyler konuşmak için insanları layık görmezdi. Ne zaman bir arkadaşımız evlense:

— Filan kişi, evlenmiş, kilo almış; en iyisi ceplerini taşla doldursun da biraz daha ağırlaşsın, derdi.

Geceleri çevremizde kimse olmadığı zaman, bu konuyu başka bir şekilde anlatırdı:

— İnsanın evlendiğini düşün. Kiminle? Filan işadammın, filan daire başkanının ya da filan milletvekilinin kızıyla. Sen onların şu pasaklı Fatmalardan daha iyi olduklarını mı sanıyorsun? Yemekten sonra geçirdiklerini veya gece vakti Zinetü'l-Mülûk'un plağını dinlemek istediklerini düşün. Artık ömür boyu hayata doymuş olursun.

Ama bütün bu dalga geçme, bütün bu nefrete rağmen onun ne kadar âşık olduğunu biliyordum... Bir ara Avrupa'da bir kızla aşk hayatı yaşamıştı... Bu aşk hayatını bana bin kez anlatmıştı...

Şimdi, bu Hüsrev ölmeli miydi!

Ben havuzun yeşil suyuna bakarken, Schopenhauer'in Fransızca çevirisini koltuğunun altından çıkarıp yapraklarını karıştırdığımı gördüm.

Hüsrev'le vedalaşıp odadan çıkmak istediğimde, annesinin bitişik odada büzülüp yere oturduğunu ve giysisiyle yüzünü kapatıp sözlerimizi dinlediğini gördüm. Beni görünce yerinden kalktı, selam verdim, beni daha uzak bir odaya götürüp dertleşmeye başladı:

— Beyefendi, Hüsrev sadece sizin sözünüzü dinliyor. Bir şeyler yapın da doktorun dediklerini uygulasin, biz ona ne dersek önemsemiyor.

— Hanımefendi, Hüsrev’i idare etmek gerekir. O çok duygusal biri. Onun isteklerini yerine getirmeye çalışın.

— Beyefendi, emin olun, burada hiç kimse onun istediklerinin tersini yapmıyor. Burada hiç kimse onun hakkında konuşmuyor. Aslında hiçbirimizi odasına almıyor. Size anlatmak istediğim bir şey daha var. Yaklaşık bir aydan beri bir kız her gün buraya geliyor, ben onu tanımıyorum, ama Hüsrev’in kız kardeşleri onun iyi bir aile kızı olduğunu söylüyorlar. Hüsrev bize, o kız ne zaman gelse, içeri almamamızı söylüyor, böylesi de iyi değil ki. Bu zavallı da, bu konuyu hangi dille anlatmaya çalışsak anlamak istemiyor. Her sabah bu saatlerde durumunu sormaya geliyor. Siz bir şeyler yapın da kendisi ona gelmemesini söylesin.

— Adı Furuğ değil mi? diye sordum.

— Evet, ama doğrusunu isterseniz biz artık utanıyoruz.

Düşünceye daldım ve oğlunun davranışlarından şikâyet eden, şimdiye kadar bu kızdan kendisine hiç söz etmediği için kıskançlığını belli eden Hüsrev’in annesinin dertli sözlerini dinlememeye başladım. Sözlerinden “elimde olsaydı bu evin bütün kapılarını onu yüzüne kapatırdım ama ne yazık ki kız kardeşleri izin vermiyorlar” sonucu çıkıyordu. Bu annenin Hüsrev’e olan sevgisini gözümde canlandırdığımda, Hüsrev’in bir gün bana “Sevgi ve şefkat de insanın başına belâ olur mu?” dediğini anımsadım.

Sonra:

— Dün doktor, Hüsrev’in çok şükür daha iyi olduğunu söyledi. Ama kendisine dikkat etmezse ve önümüzdeki yıl bu hastalık tekrarlanırsa, çok tehlikeli olacaktır. Beyefendi, siz bir şeyler söyleyin de bir daha kitap okumasın, dedi.

Hüsrev’in odasından çıkıp bahçede merdivenlerin üzerine oturduğunu camın arkasından gördüm. Annesi ona rahat bir sandalye getirdi. Ben de bahçeye çıkıp yanına geçtim. Bana:

— Ne kadar güzel bir güneş! dedi.

Annesi:

— Hüsrevciğim, istersen kendini iyi ört, dedi.

Hüsrev bana döndü ve:

— Doğrusu bahar herkese yeni bir can veriyor. Bahçemizdeki bu şimşir ağaçlarının rengi daha düne kadar sönüktü, bugün yaprakları biraz yeşermiş ve canlanmış. Geçen güz kuruyup ölenler bile şimdi yeniden canlanıyor, dedi.

Gerçekte bu, Hüsrev’in doğal haliydi. Kendi şairane düşüncelerini basit ve halkın anlayacağı bir dille anlatmaktan hoşlanırdı. Ama zaman zaman aynı düşüncelerini alaycı bir üslupla dile getirdiği de olurdu. Şimdi çehresi korkunç bir şekle bürünmüştü. Acaba kapının ardından sözlerimizi duymuş muydu? Kanımca şimdiye kadar iki defa intihara teşebbüs edip ölmeyen bu Hüsrev de ölümden korkuyordu.

Yün paltoyu omuzlarına atmış, uzun yakalarının içine başını gömmüş ve güneşte sandalyenin üzerine oturmuştu. Annesi, yalnız kalmak istediğimizi anlayınca gitti. Hüsrev ise hiç konuşmuyordu. Bahçede, ayağımızın dibinde

yedi sekiz serçe oynaşyordu. Duyduğumuz sesler sadece serçelerin ötüş sesleri ile içinde et dövülen havanın elinin, havana çarpışımın sesiydi. Hüsrev:

— Annemle hangi konuda konuşuyordun? Kesinlikle Furuğ konusunda.

Bu kız, sırf kendisiyle ilgileneyim diye bana binlerce kez “Canım sana kurban olsun” demişti. Şimdi onu bir sınasak nasıl olur? Bakalım kendini kurban edebilir mi? dedi.

Hüsrev’in çekik gözleri o anda biraz yuvarlak görünüyordu, sanki onlardan kabalık fişkiriyordu.

— Ne demek istediğini gerçekten anlamıyorum.

Hüsrev güldü:

— Demek istiyorum ki Kurban bayramında koyun yerine Furuğ’u kurban edelim.

Belki de insanlar, Hüsrev’in delirdiğini söylerken haklıydılar. Bu konu uzamasın diye onunla vedalaşarak gittim.

Öğlene belki bir buçuk saat kalmıştı. Hüsrev’in evinden çıkınca, birkaç adım atmamıştım ki bir kadının onların evine doğru gittiğini gördüm. Yüzünü gizlemesine rağmen Furuğ olduğunu anladım. Yolda bir süre bekledim, çıkmadı. Demek ki Hüsrev onu kabul etmişti. Gerçekte Hüsrev’in bu son sözleri beni düşünceye saldı. Hüsrev’le ben bir yıl önce kentin tanınmış kişilerinden birisinin evinde bir misafirlikte Furuğ’la tanışmıştık. O gün Furuğ’un üzerinde pullu, hünnap kırmızısı bir elbise vardı; saçlarını düz taramış ve alnının ortasına şemsiye gibi yaymıştı. Ev sahibi, Hüsrev’le beni onunla ve annesiyle tanıştırdı Furuğ kıpkırmızı olmuştu. Sanırım o gün ilk kez bir toplulukta annesiyle birlikte örtüsüz olarak bulunuyordu. Ayrıca o günlerde Furuğ, lise diploması almıştı. Öğle yemeğinde Furuğ, benle Hüsrev arasında oturmuştu. Anlaşılan ikimizin ağırılanma görevini ona yüklemişlerdi. Ama ben onun heyecanlılığını; yan yana dizilen bıçak, çatal, büyük ve küçük kaşık ile beyaz peçeteyi kullanmanın kendisi için güç olduğunu göz ucu ile görebiliyordum.

Hüsrev o gün aksine çok güleç görünüyordu; kanımca, dalga geçmek için kendisine bir ay yetecek kadar malzeme bulmuştu. Furuğ bütünüyle sıkılğan bir durumda otururken, Hüsrev herkesle sohbet ediyordu. Bir ara Hüsrev bana döndü ve:

— Benle sen, Furuğ Hanım’ı yanımıza oturttukları için onur duymalıyız, dedi.

Bunun üzerine Furuğ, kompliman yapmış olmak için:

— Aksine ben sizin gibi büyük kişilerin yanında oturduğum için onur duyuyorum, dedi.

Öğle yemeğinden sonra benle Hüsrev oturmuş, satranç oynuyorduk. Konukların bir bölümü ise diğer odalarda ya çay içiyor, ya da birbirleriyle konuşuyorlardı. Belki de konuşmalarının çoğu Hüsrev’le ilgiliydi. Çünkü o günlerde Hüsrev, ünlü yapıtını yazmıştı; son yapıtı sayılan o kitabı. Furuğ’un annesi öte yanda oturmuştu. Ev sahibi, kızını yanımıza getirdi; Hüsrev’in

kitabını eline almış, okuyordu. Bir ara erdemliliğini göstermek için lise mezunu bir kıza yakışır bir üslupla:

— Beyefendi, burada “lambanın kırmızı renkli abajurunun altından sızan ışık, odaya gizemli bir görünüm veriyordu” demişsiniz. Burada anlatmak istediğiniz nedir? diye sordu.

Hüsrev, atı eline almış, hareket ettirmeyi düşünüyordu. Birkaç saniye gülümseyerek düşündü ve:

— Anlatmak istediğim; Furuğ Hanım bir iyilik yapınlar da bize de çay versinler, dedi.

Zavallı Furuğ, uygun olmayan bu yanıt üzerine biraz kızarak gitti. Hüsrev, bana:

— Gördün mü? Senin yarı kadarın bile değil.

Sonraları Furuğ'u, annesiyle birlikte Lâlezar Kafe'de bazen örtülü bazen örtüsüz görüyordum.

Üstelik Furuğ'un annesi, kızını orta yerde bırakmaya niyetli değildi. Hüsrev, yakışıklı ve iyi bir ailenin çocuğuydu. Şimdilik onun işi ve parası yoktu; bu o kadar da önemli değildi. Çünkü onların paraya ihtiyaçları yoktu. Onu endişelendiren tek şey, Hüsrev'in evde huysuzluk etmesiydi. Kadınların dedikodularından duymuştu bu konuyu. Ama bu, yeni bir şey değildi. Kendi eşine iyi davranması da mümkündü.

Yerimizi öğrenen Furuğ, sonraları da zaman zaman, Lâlezar Kafe'ye tek başına geliyordu. Bu gibi durumlarda Hüsrev, saat 7-8 civarında ona evine kadar eşlik ediyordu. Yine bazı zamanlar Hüsrev, Furuğ'un geleceğini tahmin ettiğinde, önceden evine kadar gidiyor veya beni de beraberinde götürüyordu. Hüsrev hastalanana kadar; ben, o ve Furuğ arasındaki ilişki bundan ibaretti.

Bu süre içinde Hüsrev ilk defa Furuğ'u yeniden görüyor; Furuğ da onun evine giderken yüzünü benden gizliyordu. Anlaşılan annesine de oraya gittiğini söylemiyordu. Furuğ, Hüsrev'i çok seviyor. Her şeyden önemli olan, bugün Hüsrev'in Furuğ hakkında söyledikleriydi. Ne demek istiyordu? Birbirine bağlayamadığım dağınık düşünceler sardı beni. İki, üç gün kadar Hüsrev'in evine gitmedim. Ama içim parçalanıyordu. Bir gün Furuğ'un evinin önünden geçiyordum, elimde olmadan kapıyı çaldım. Uşak:

— Hanımefendiler evde yoklar, dedi.

Eve varır varmaz, Hüsrev'in bana gönderdiği notu gördüm. Mümkün olduğu kadar çabuk kendisine varmamı istiyordu.

Hüsrev, bahçede deri bir hırkayla güneşte sandalyenin üzerine oturmuştu. Kayısı ağacının yeni filizlenmiş hünnap renkli dalları, başının üzerine gölge salmışlardı. Küçük kız kardeşi, yanına oturmuş ona mandalina soyuyordu. Hüsrev:

— Hoş geldin, safa getirdin, dedi.

— Efendim, safa sizden.

Gülümsemi, sonra sustu. Bu gülümseme, ona özgü bir karakterdi. İçimin yağı eriyordu, oysa o, alışık olduğu gibi her şeyi soğukkanlılıkla karşılıyordu. Kız kardeşi gülerek gitti.

— Buyurun, mandalina almaz mısınız?

— Tanrı sizi başımızdan eksik etmesin.

— Bravo! Güzel bir iltifat.

Buna uygun bir yanıt bulamadım. Hüsrev de ciddi bir hâl aldı. Ona sordum:

— Benimle ne işin vardı? Eve gidince notunu gördüm.

— Seninle işim yok. Düğünümle ilgili olarak konuşmak istiyordum.

Dehşetle sordum:

— Sen mi? Düğün mü? Kiminle?

— Furuğ'la!

— Furuğ'la mı?

— Aaa, sen de amma da şaşırıyorsun, ne oldu? Yoksa benim evlenmemem mi gerekiyor?

Çekik gözleri ve üçgen şeklindeki çehresiyle pis pis gülüyordu. Sandalyeye sırtımı dayadım, bacaklarımı üst üste attım ve:

— Hayırlı olsun, dedim.

Ama kendi kendime başka düşüncelere daldım: Sen hasta değil misin? Sen verem olmuşsun. Zavallı Furuğ'un ne günahı var ki seninle tanıştı! Hüsrev, gözümün önünden kaybolmuş, sandalyede onun yerini bir ölünün iskeletleri almıştı. Furuğ, ince ve güzel ellerini bu iskelete sürüyordu... Hüsrev, sandalyesini bana yaklaştırdı ve:

— Senin biraz şaşırdiğini ve benim bu davranışımı kaba bulduğunu görüyorum. Benim neler çektiğimi anlıyor musun? Benim nasıl yandığımı biliyor musun? Ben gençliğime doymadan ölmeliyim. Niçin? Başkalarından üstün olduğum için. Ben daha çok şey görüyor ve daha çok anlıyorum diye. Başkalarının hoşlandığından ben nefret ediyorum diye... Üstelik benim öleceğim nereden belli? Belki iyileşirim. Belki evlilik beni iyileştirir. Siz benim verem olmadığını, hastalığının sona erdiğini söylüyorsunuz. Furuğ'un benimle mutsuz olacağı nereden belli? Belki de mutlu olacak.

Bir süre konuştu, ben de gözlerimi ona dikmişim. Son sizleri şöyleydi:

— Niçin kendimi savunmalıyım? Beni verem yapan ve öldürmek isteyen o güç hiç savunuyor mu kendini? Ben de bir gücüm ve kendime kanat çırpacak bir alan bulmalıyım.

Sözleri beni inandırıp rahatlatmasa da doğru söylüyordu. Sözleri yüreğime işledi. Her halükarda evlilik konusunun ilk anda bende uyandırdığı dehşet yavaş yavaş kayboldu. Ama öte yandan tedirgindim. Bütün planlarını bana anlatmamış olmasından korkuyordum. Bununla birlikte onunla uzlaştım. Kendisi de önceden Furuğ'la konuşmuştu. Hüsrev'in annesi de bu evlilikten mutluluk duyuyordu ve onlara her çeşit yardımı yapmaya hazırdı. Doktor da ileriye düşünerek evliliğe olumlu bakmış ve şöyle demişti:

— Hüsrev açısından çok iyi de olabilir; ikisi için tehlikeli de olabilir.

Hüsrev planını bana şöyle anlattı:

— Şehriyar'da bana miras kalan mülkü satmaya karar verdim. Yaklaşık on, on iki bin tümen¹¹ eder. Bu parayla Gilan'da, belki de Lahican'da veya deniz kenarında bir arsa alacağım ve orada bir ev yaptırıp çiftçilikle uğraşacağım. Düşünü de o yeni evde yapmayı düşünüyorum.

Füruğ'un annesiyle konuşmak için beni görevlendirdi.

Bütün bu işler yaklaşık sekiz buçuk ay sürdü. Füruğ'un annesi, Hüsrev'in hastalığından dolayı her ne kadar biraz tedirgin görünse de aslında bu evliliğin gerçekleşmesini kendisi de arzuluyordu. Hüsrev'in annesi de, oğlu sevinçli olduğu ve ara sıra kendisiyle birlikte güldüğü için çok mutluydu. Haklıydı da. Oğulların ve kızların evliliği, anne ve babalar için, kendi evlilikleri kadar önemli bir anıdır. Rudser'de, deniz kıyısında camla çevrili geniş sundurması olan bir yayla evi yapıldı. Benle Hüsrev yazın üç ay onun yapımıyla uğraştık. Bu ev geçici olarak alınmıştı. Hüsrev, arsanın sonraları çevre halkıyla tanıştıktan sonra alınacağına inanıyordu. Binanın yapımında son derece özenli davranıldı. Ancak Hüsrev'in direktifleri, eve korkunç bir görünüm vermişti.

Ev eşyalarını en iyi mağazalardan büyük bir zevkle seçtik. Büyük bir zevkle diyorum, ama benim zevkim değildi. Güzel mobilyalar, hoş nakışlı ve işlemeli halılar, ipek perdeler, Isfahan yapımı pirinç avize ve lambalar, sağlam ağaçtan yapılmış lamba direkleri, bunların hepsi her ne kadar güzel olsa da, Hüsrev onları çok acayip renklerden seçiyordu. Hüsrev'in "gerdek odası" dediği yatak odası takımı için iki bin tümeden fazla harcandı. Bu odadaki bütün eşyalar altın rengiydi. Yine söylüyorum, bu benim zevkim değildi. Takvimde Behmen¹² ayının 17. gününün evlilik için iyi bir gün olduğu yazıldığından, o gün Füruğ'un annesinin evinde gelinle damadın nikâhını kıydılar. Füruğ ile Hüsrev aynı gün Rudser'e doğru yola çıktılar.

O gecenin ertesi günü Hüsrev'in annesi ve Füruğ'un annesiyle birlikte bir Hudson otomobiliyle Lahican'dan geçtik. Gelinle damadın ikindiye doğru yeni evlerine girmeleri, bizim de sabaha doğru oraya varmamız kararlaştırılmıştı. Yolda çok sert bir rüzgâr esiyordu. Öyle ki ağaçların üzerindeki kar kütleleri havaya dağılıyordu. Rüzgârdan mı, yoksa tabiatın kendisinden mi çıktığı anlaşılamayan naralar, duyanların kulağında korkunç bir etki yaratıyordu. Füruğ'un annesiyle Hüsrev'in annesi gülüyordu; ben ise bir belânın beklentisi içindeydim, içim parçalanıyordu. Otomobil, kar ve çamur dolu bir yoldan geçiyor ve kanımca bugün bir korku evi olan o eve bizi her an daha da yaklaştırıyordu. Saat dokuzda otomobilimiz kapının önünde durdu. Kapı açıktı. Hizmetçi kadın ile uşak nasıl yok olurdu? Evin holünde beklediğimizin aksine kimse bizi karşılamadı. Geceden kalma lamba hâlâ yanıp tütüyordu. Düşün yapılması beklenen böyle bir günde bu evin bu kadar sessiz kalması doğru değildi. Merdivenlerden yukarı çıktık. Birinci katın koridorunda, elinde kemani bulunan ve yakaları açık olan Ermeni bir adam,

¹¹ Tümen: Karşılığı on riyal olan İran parası.

¹² Behmen: İran hicri güneş takviminin on birinci ayı, (21 Ocak-20 Şubat)

bir kanepenin üzerine uzanmış horluyordu. Büyük salonda, yerde birkaç şişe ve kadeh vardı. Lambaların bazıları hâlâ yanıyor. Bilinmeyen bir aralıktan sert ve soğuk bir rüzgâr evin içine doğru öyle esiyordu ki bütün perdeler uçuşuyor ve lambalar sallanıyordu. Her an kapılardan biri açılıyor ve korkunç bir sesle duvara çarpıyordu. Kadınları beklemedim, evi bildiğim için doğruca yatak odasına gittim, karyolanın üzerindeki yorganlar dağınıktı, ama orada kimse yoktu. Rüzgâr sundurmadan geliyordu. Pencereyi kapatmak için aceleyle oraya geçtim. Binanın içine sert bir rüzgâr esiyor ve kar taneleri havada uçuşuyordu. Pencerenin arkasından deniz görünüyordu. Su köpürmüş, dalgalar sert bir şekilde evin duvarlarına çarpıyordu. Sanki bu evin temelini yıkmak istiyordu. Furuğ, pencerenin kenarında beyaz gömlek ve dağınık uzun saçlarıyla yere yığılmıştı. Öldüğünü sandım; hiç kıpırdamıyordu, bedeni buz tutmuş, ayakları çıplaktı. Yanına yaklaşarak yerden kaldırıp yüzüne bakınca, gözleriyle denizi gösterdi.

*

Bir yıl sonra Furuğ da verem hastalığından öldü.
O, herkesin kurbanıydı; bu, onun kurbanı oldu!

Tahran, Nisan 1933